

EMPLOYMENT AGENCIES: PROBLEM POINTS
Gavrilov E.V.

Questions of law regulating in the field of an employment have been analyzed in the article. Various classifications of employment agencies have been methodized; functions of these subjects have been described.

Key words: employment, employment agencies, employment services, private employment agencies.

Надійшла до редакції 10. 11. 2009 р.

УДК 349.6:639

В.В. Овдієнко, суддя
Зміївського районного суду
Харківської області

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МИСЛИВСТВА Й ПОЛЮВАННЯ

Ресурси тваринного світу України, особливо мисливської фауни, протягом останнього півстоліття мають стійку тенденцію до виснаження. У роки державної незалежності вона не зменшилася і, більше того, супроводжується недостньо ефективним промислом і браком розробленої програми відновлення ресурсів тваринного світу. Із 1995 р. відбувається різке падіння кількості мисливських звірів. Наприкінці 90-х років ХХ ст. біомаса основних мисливських видів знизилась більше ніж у 1,5 рази, а частка добутого впала від 11 до 7% загальної чисельності їх популяції [6. с. 48-51].

На охорону, раціональне використання й відтворення тваринного світу спрямовано комплекс

державних заходів, серед яких надзвичайну роль відіграє права регламентація функціонування мисливського господарства.

Конституцією України (ст. 66) проголошено обов'язок кожного не заподіювати шкоди природі й відшкодовувати завдані збитки. Положення ст. 66 Основного Закону відзеркалюються в Законі України від 25 червня 1991 р. «Про охорону навколишнього природного середовища», який зобов'язує громадян раціонально експлуатувати природні ресурси, здійснювати заходи щодо запобігання псуванню, забрудненню, виснаженню природних ресурсів, негативному впливу на стан довкілля [5. с. 327, 328]. Закон передбачає, що порушення законодавства

України про охорону довкілля тягне за собою встановлену ним та іншими нормативними актами України дисциплінарну, адміністративну, цивільну й кримінальну відповідальність [1; 1991. – №41. – Ст. 546]. Такі ж види останньої закріплено й у Законі України від 22 лютого 2000 р. «Про мисливське господарство та полювання» (ст. 42) за порушення законодавства в галузі мисливського господарства й полювання [8; 2000. – № 12. – Ст. 442].

При визначенні поняття «порушення законодавства у сфері мисливського господарства й полювання» як підстави для притягнення до юридичної відповідальності, на нашу думку, слід виходити з того, що мисливство є одним з найважливіших видів спеціального використання тваринного світу, а значить, однією з найважливіших (в екології) галузей народного господарства.

Метою даної статті є дослідження особливостей юридичної відповідальності за порушення мисливства й полювання з урахуванням саме екологічних пріоритетів у розвитку суспільства.

Ученими-правознавцями вже приділялася значна увага вивченню інституту правової відповідальності за порушення законодавства щодо охорони, експлуатації й відтворення тваринного світу. Цій темі присвяче-

ні результати наукових доробок у царині адміністративного, кримінального, цивільного, екологічного та інших галузей права таких науковців, як Д.В. Бугайов, М.П. Волик, С.А. Голуб, А.О. Дежурний, М.В. Краєв, Я. Лазаренко, В.К. Матвійчук, О.О. Онищук, І.Ф. Панкратов, В.І. Романов, М.О. Сиродоев, В.О. Чуйков, В.С. Шахов та ін.

Разом із тим зазначимо, що існуючі наукові праці торкаються переважно проблем окремих видів юридичної відповідальності за порушення, що посягають на суспільні відносини щодо охорони, використання й відтворення тваринного світу в цілому, часткою якого є й мисливські тварини. Дослідження ж, присвяченого проблемам правової відповідальності за вказані порушення, з урахуванням особливостей мисливства як найважливішої (в екологічному розумінні) галузі народного господарства, яке ґрунтувалося б на засадах нового законодавства України, до теперішнього часу бракує.

Наукова новизна цієї публікації полягає в тому, що в ній на підставі новітнього законодавства України робиться спроба висвітлити специфіку юридичної відповідальності за порушення мисливства й полювання з урахуванням екологічних пріоритетів у розвитку суспільства.

У правовій науковій літературі зазначається, що підґрунтям для застосування юридичної відповідальності є порушення, вчинені в галузі природокористування, відтворення природних ресурсів та охорони довкілля, тобто екологічні правопорушення [4. с. 173].

Під екологічним правопорушенням розуміють: (а) протиправне діяння (дію або бездіяльність), що порушує встановлений екологічний правопорядок, за вчинення якого законом передбачено правову відповідальність [3. с. 291]; (б) винну, протиправну дію (бездіяльність), що порушує встановлений державою правопорядок, права й обов'язки громадян та організацій у сфері раціонального використання природних ресурсів, їх відновлення й охорони навколишнього природного середовища, за вчинення якої законом передбачена юридична відповідальність [4. с. 173]; (в) винні (умисні й необережні), протиправні діяння, що тягнуть за собою покарання згідно з нормами кримінального, цивільного, трудового законодавства чи законодавства про адміністративні правопорушення і посягають на встановлений порядок у сфері природокористування, охорони довкілля й забезпечення екологічної безпеки, наслідки яких можуть виявлятися у завданні

шкоди об'єктам навколишнього природного середовища і (або) здоров'ю людини чи у створенні загрози настання такої шкоди [9. с. 268].

Усі названі правопорушення об'єднуються однією суттєво важливою ознакою – негативним впливом на стан довкілля, тобто мають екологічну спрямованість [4. с. 177].

У вітчизняному екологічному законодавстві поки що не існує офіційного тлумачення категорії «екологічне правопорушення» [4. с. 173].

У згаданому Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 70) передбачено, що визначення складу екологічних правопорушень і злочинів, порядок притягнення винних до адміністративної чи кримінальної відповідальності за їх учинення встановлюються Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України. За змістом зазначеної норми законодавець під екологічним правопорушенням розуміє діяння, за які встановлено адміністративну відповідальність, що значно звужує зміст цього поняття порівняно з його трактуваннями, що містяться в наукових правових джерелах.

На відміну від вітчизняного законодавства, конструкція «екологічні правопорушення»,

під якими маються на увазі винні, протиправні діяння, що порушують природоохоронне законодавство й завдають шкоду навколишньому природному середовищу і здоров'ю людини, раніше був закріплений у ст. 81 Закону РФ «Про охорону навколишнього природного середовища», який діяв до прийняття Федерального Закону «Про охорону навколишнього середовища» [2. с. 12].

Екологічні правопорушення, що не належать до категорії суспільно небезпечних, іменують «екологічні проступки». Якщо ж вони становлять суспільну небезпеку, посягають на екологічну безпеку людства, завдають суттєвої шкоди довкіллю і здоров'ю людини, їх відносять до злочинів екологічних [10. с. 462].

Виходячи із цього підставою юридичної відповідальності за порушення мисливства й полювання, на нашу думку, є екологічні правопорушення як винні протиправні діяння (дія чи бездіяльність), що порушують установлений державою правопорядок, права й обов'язки громадян та організацій у сфері раціонального використання, відтворення й охорони мисливських ресурсів, за вчинення яких законом передбачено юридичну відповідальність. Остання є важливим складником правового забезпечення екологічної

безпеки, раціонального природокоористування, відновлення екологічних об'єктів та охорони навколишнього природного середовища [4. с. 171].

Досліджуючи питання правової відповідальності за екологічні правопорушення, М.В. Шульга запропонував класифікацію її функцій [4. с. 173], яку доцільно застосувати до порушень мисливства й полювання. Це такі функції: а) стимулююча, що гарантує дотримання норм у галузі правового регулювання мисливства; б) компенсаційна, спрямована на відшкодування збитків і втрат у цій сфері; в) превентивна, що забезпечує попередження нових правопорушень; г) каральна, яка полягає в покаранні особи, винної у вчиненні екологічного правопорушення.

Метою відповідальності за порушення мисливства й полювання є покарання винних, припинення й попередження порушень законодавства в цій царині, поновлення порушених прав власників і користувачів мисливських ресурсів, відтворення якості мисливських тварин і середовища їх перебування до стану, придатного для експлуатації за цільовим призначенням.

Стаття Закону України «Про мисливське господарство та полювання» наводить перелік по-

рушень законодавства в розглядуванні нами галузі, за вчинення яких винні несуть правову відповідальність. Першими в цьому переліку стоять порушення права державної власності на мисливських тварин. За ст. 3 названого Закону мисливські тварини, що перебувають у стані природної волі в межах території України, є об'єктом права власності Українського народу. У приватній власності юридичних і фізичних осіб можуть перебувати окремі мисливські тварини, вилучені з природного середовища в установленому порядку, розведені в неволі або набуті іншим шляхом, не забороненим вітчизняним законодавством. З метою безпеки населення, а також в інтересах охорони тваринного світу право приватної власності на окремих мисливських тварин може бути обмежено законодавством.

Юридична відповідальність передбачена за: (а) порушення правил полювання та здійснення інших видів використання мисливських тварин; (б) перевищення лімітів і норм полювання на останніх; (в) виготовлення, збут і застосування заборонених знарядь добування таких тварин; (г) збут незаконно добутої продукції полювання. Статтею 20 вищевказаного Закону передбачені заборони щодо полювання, метою яких є раціональне вико-

ристання мисливських тварин, охорона їх, а також середовища їх перебування.

Як незаконне полювання, що тягне за собою правову відповідальність згідно із законом, кваліфікується полювання: (1) без належного дозволу, що має місце за браком документів на право ці дії, а також у разі полювання на тварин, не зазначених у дозволах на добування диких тварин або понад встановлену в цих дозволах норму; (2) в заборонених для цього місцях; (3) у заборонений період, відведений для цього; (4) із застосуванням або використанням заборонених знарядь чи забороненими способами; (5) а також транспортування або перенесення добутих тварин чи їх частин без відмітки цього факту у спеціальному дозволі; (6) із собаками в мисливських угіддях без нагляду; (7) з порушенням встановленого для певної території (регіону, мисливського господарства, обходу тощо) порядку; (8) на заборонених диких тварин.

Також юридичну відповідальність несуть особи винні: (1) в порушенні вимог щодо користування мисливськими угіддями й погіршенні їх стану; (2) використанні мисливських угідь не за призначенням; (3) порушенні вимог стосовно охорони середовища перебування мисливських тварин; (4) порушенні

правил утримання мисливських тварин у неволі або в напіввільних умовах; (5) самовільному переселенні, акліматизації чи схрещуванні мисливських тварин або з порушенням установленого порядку; (6) неподанні законодавчому порядку або приховуванні чи спотворенні інформації про стан, чисельність та обсяги добування мисливських тварин; (7) невжитті заходів щодо запобігання загибелі диких тварин, погіршення середовища їх перебування; (д) порушенні порядку придбання чи реалізації, незаконного пересилання, ввезення в Україну чи вивезення за її межі таких тварин та іншої продукції полювання, включаючи мисливські трофеї.

Наведений перелік, звичайно, не є вичерпним. Законами України може бути встановлено відповідальність і за інші порушення законодавства в галузі мисливського господарства й полювання. Зокрема, в Законі України від 13 грудня 2001 р. «Про тваринний світ» [1; 2002. – № 14. – Ст. 97] (ст. 63) наведено перелік порушень законодавства стосовно охорони, використання й відтворення тваринного світу, зокрема, дикі мисливські тварини.

Загальною рисою, що характеризує й об'єднує названі правопорушення, є їх екологічна спрямованість, сутність якої по-

лягає в негативному впливі на стан мисливського фонду й мисливських угідь.

Із наведеного законодавцем переліку порушень мисливства й полювання, що тягнуть за собою юридичну відповідальність, відічутну питому вагу складають ті з них, що пов'язані з посяганням на тваринний світ або з браконьєрством, під яким розуміється добування або знищення диких тварин з порушенням правил мисливства чи інших вимог законодавства про охорону тваринного світу [2. с. 17].

Слово «браконьєр» має французьке походження: так називали мисливців, що використовували собак у чужих угіддях. У наукових правових джерелах зустрічаються різноманітні трактування цього терміна. Так, Ю. С. Богомяков вважав, що браконьєрство – це полювання на диких звірів і птахів з порушенням правил мисливства. Б. Н. Звонков висловлювався за єдине, родове поняття браконьєрства, що поєднує всі види як незаконного полювання, так і незаконного рибальства [2. с. 25, 26]. О. О. Онищук під ним має на увазі незаконне полювання в заборонений період у недозволених місцях і забороненими знаряддями чи способами [7. с. 222-227].

У вже згаданих Законах України «Про мисливське господарство та полювання» та

«Про тваринний світ» хоча й передбачається юридична відповідальність за діяння, що вважаються браконьєрством, але сам термін «браконьєрство», незважаючи на широке оперування ним у правовій літературі, офіційно законодавчого закріплення так і не знайшов.

На наше переконання, законодавче визначення таких понять, як «екологічне правопорушення», «порушення мисливства й полювання», «браконьєрство», було б корисним і сприяло б удосконаленню правового регламентування мисливства. Цей висновок відповідає й Указу Президента України №837/2005 від 23 травня 2005 р. «Про невідкладні заходи у сфері збереження, відтворення та раціонального використання мисливських тварин», яким серед інших заходів передбачено посилення боротьби з браконьєрством, реагування відповідно до законодавства на факти порушення правил полювання, особливо посадовими особами.

Відповідальність за правопорушення в досліджуваній царині полягає в застосуванні до винних уповноваженими органами й посадовими особами заходів примусового впливу, залежно від характеру яких вона поділяється на кримінальну, адміністративну, дисциплінарну й цивільно-правову.

Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК України [1; 2001. – № 25-26. – Ст. 131].

Адміністративна настає за правопорушення, передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення [1; 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122] та іншими законами, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідальності кримінальної.

У зв'язку з тим, що процес оновлення екологічного законодавства просувається швидше, ніж в охоронних галузях законодавства, не всім правопорушенням, наведеним у статтях згаданих законів України, кореспондує відповідна правова норма КК чи КУАП [4. с. 287]. У випадках, якщо за порушення мисливства й полювання не настає кримінальної чи адміністративної відповідальності, до винних осіб може застосовуватися відповідальність дисциплінарна на підставі норм трудового законодавства.

Цивільно-правова відповідальність настає незалежно від притягнення винних до відповідальності кримінальної, адміністративної чи дисциплінарної або звільнення від цього і може застосовуватись разом з ними.

Згідно із Законом України «Про мисливське господарство та полювання» (статті 42 і 43) притягнення порушників до відповідальності не звільняє їх від обов'язку відшкодувати збитки, завдані порушенням законодавства в розглядуваній галузі. Відшкодування збитків, завданих таким порушенням екологічного законодавства, здійснюється добровільно або за рішенням суду відповідно до такс, затверджених в установленому порядку.

Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України і Державного комітету лісового господарства України від 18 липня 2007 р., №332/262, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 2 серпня 2007 р., № 878/14145, затверджено Такси для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання (крім видів, диких тварин, занесених до Червоної книги України) [8; 2007. – № 58. – Ст. 2319].

Цим правовим документом, на відміну від раніше діючих, Такси за незаконне добування або знищення мисливських звірів чи птахів визначені у твердій грошовій сумі, (наприклад, за лося – 20000 грн., кабана – 10000 грн., гуся чи фазана – 500 грн.). Такси за знищення (розо-

рення) гнізда, нори, бобрової загати, інших жител диких тварин обчислюються за таксою на відповідний вид тварин, збільшеною вдвічі (за знищення ембріонів мисливських звірів – 50% від такси на відповідний вид звіря (за кожен ембріон); за вилучення яєць із гнізда – 20% від такси на відповідний вид птаха (за кожне яйце); за знищення або пошкодження біотехнічних споруд (штучних гніздівель, солонців, годівниць, аншлагів тощо) – за фактичною вартістю, збільшеною втричі).

Незаконно добуті мисливські тварини чи виготовлена з них продукція, а також знаряддя правопорушень підлягають конфіскації в установленому законодавством порядку. При вилученні незаконно добутих або набутих в інший спосіб живих мисливських тварин повинні бути вжиті заходи до їх збереження і (якщо це можливо) повернення їх у природне середовище. За неможливості вилучення незаконно добутої продукції полювання (якщо вона використана порушником в особистих цілях або з його вини стала непридатною для використання) порушник відшкодує її вартість, яка обчислюється з урахуванням ринкових цін на м'ясо, шкіряну, хутрову та іншу сировину вищого сорту, що діють на цей час.

Таким чином, сучасний рівень законодавства, що регулює застосування юридичної відповідальності за порушення мисливства й полювання, в цілому забезпечує потреби суспільства в цій царині і створює умови, необхідні для реалізації окреслених вище функцій юридичної відповідальності.

Разом із тим існуюча тенденція до виснаження мисливської фауни свідчить про недостатню ефективність, правового регулювання мисливства, зокрема, про потребу вдосконалення юридичної відповідальності за правопорушення у цій сфері.

Список літератури: 1. Відомості Верховної Ради України. 2. *Дежурный А.А.* Уголовно-правовая и криминологическая характеристика браконьерства (по материалам Дальневосточного региона): Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Хабаровск, 2004. – 150 с. 3. Екологічне право України: Акад. курс: – 2-ге вид. / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Вид-во «Юрид. думка», 2008. – 720 с. 4. Екологічне право України: Підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / За ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. – Х.: Право, 2005. – 384 с. 5. Конституція України: Наук.-практ. коментар / В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов, Ю. В. Баулін та ін. – Х.: Право; К.: Вид. дім «Ін Юре», 2003. – 808 с. 6. *Лазаренко Я.* Використання та відтворення тваринного світу: стан і перспективи правового регулювання // Право України. – 2007. – №11. – С. 48-51. 7. *Онищук О.О.* Тваринний світ як об'єкт адміністративно-правової охорони від браконьєрства // Держава і право. Юрид. і політ. науки. Вип. – 34. – К.: ІДП НАНУ, 2006. – С. 222-227. 8. Офіційний вісник України. 9. Экологическое право: программа курса, учебник, практикум / А. Ю. Винокуров, Ю. Е. Винокуров, С. А. Фомин. – М.: Экзамен, 2006. – 575 с. 10. Экология: Учеб. / Л. В. Передельский, В. И. Коробкин, О. Е. Прихожайченко. – М.: Проспект, 2009. – 517 с.

ОСОБЕННОСТИ ЮРИДИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЯ ОХОТЫ

Овдиенко В.В.

Специфика юридической ответственности за нарушения в области охотничьего хозяйства и охоты проанализирована на основании нового законодательства Украины с учетом экологических приоритетов в развитии общества. Предложено рассматривать такие правонарушения как виновные деяния (действия либо бездействие), направленные против установленного государством правопорядка, а исследуются права и обязанности граждан и организаций в сфере рационального использования, воспроизводства и охраны охотничьих ресурсов.

Ключевые слова: юридическая ответственность, экологическое правонарушение, охотничье хозяйство, охота.

FEATURES OF JURISTIC RESPONSIBILITY FOR VIOLATIONS OF HUNTING

Ovdienko V.V.

The specific character of legal responsibility for violations in hunting sector and shooting is analyzed considering the environmental priorities in the progress of society, based on new legislation of Ukraine. The reason for juristic responsibility for violation of hunting is suggested regarding environmental offenses as guilty illegal acts (action or inaction) which breaks the established state law and order, rights and responsibilities of citizens in the field of reasonable usage, reproduction and protection of hunting resources for committing of which the law provides liability.

Key words: liability, environmental offenses, hunting sector, hunting.

Надійшла до редакції 10.09.2010 р.